

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

สมัยพุทธกาลนะ พระถามพระพุทธเจ้าว่า “สมัยเริ่มต้นไม่มีกรรมวินัย วินัยมันน้อยอยู่ทำไมพระอรหันต์มาก? เวลาช่วงปลายๆ กรรมวินัยมีมาก กฎหมายมีมาก ทำไมพระอรหันต์มีน้อย?”

มีน้อยลงๆ นะ ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ เห็นไหม ได้บัญญัติศีลก่อน แล้วก็ได้ยสะ ๖๐ องค์ แล้วก็ไปเอาชฎิล ๓ ฟัน้องอีก ๑,๐๐๐ กว่า เป็นพระอรหันต์ทั้งหมดเลยนะ ไม่มีกรรมวินัยเลยแต่เขาพร้อมอยู่แล้วไง เขาพร้อมอยู่แล้ว เขาถึงประพฤติปฏิบัติตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วไม่มีแบบอย่าง

แต่พอมีกรรมวินัยขึ้นมา เพราะคนมาก เวลาพระจุนทะไปถามพระพุทธเจ้า “เวลาที่ว่าลัทธิศาสนาอื่นพอศาสดาเขาตายไป มีปัญหากันมากเลย” ถามพระพุทธเจ้า “จะป้องกันอย่างไร?”

พระพุทธเจ้าบอก “ต้องมีกรรมวินัย”

ก็ให้บัญญัติไง แต่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติ พระพุทธเจ้าจะบัญญัติกรรมวินัยต่อเมื่อมีคนทำผิด มีคนทำผิดวินัย ต้นบัญญัตินั้น ไม่เป็นอาบัติ ยกเว้นต้นบัญญัติ ผู้ที่ทำผิดต้นบัญญัตินั้นยกเว้น แต่ผู้ที่ทำต่อไปเป็นอาบัติๆ

แล้วเป็นอนุบัญญัติ เห็นไหม คนหลบเลี่ยงหลบหลีกไปอย่างไร พระพุทธเจ้าห้ามอย่างนี้ก็ทำต่อไป ก็บัญญัติต่อไปเรื่อย บัญญัติต่อไปเรื่อย อนุบัญญัติต่อมาเรื่อยๆ นั่นเพราะคนมันพยายามหาทางออก เห็นไหม เพราะว่าหาทางที่ว่าจะเอาตามความคิดของตัวเอง แต่ถ้าตามความคิดของตัวเองเองมีความคิดอย่างไรก็คิดไปอย่างนั้น นี่ความคิดของตัวเองมันมีกิเลสพาคิด

แต่เมื่อก่อนเริ่มต้นที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา พวกนั้นเขาแสวงหาอยู่แล้ว เขาปรารถนาเพื่อจะมีความพ้นทุกข์ แล้วเขาเข้าใจว่าสิ่งที่เขาทำอยู่นะ อย่างว่าชฎิล บูชาไฟนี่ บูชาไฟๆ ไป แล้วพระพุทธเจ้าไปทรมาน แล้วพระพุทธเจ้าแสดงฤทธิ์ขึ้นมา

“สมณะองค์นี้เก่งมาก แต่ไม่ใช่พระอรหันต์ สมณะองค์นี้เก่งมาก” เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรมานขึ้นมา สมณะองค์นี้เก่งมากเพราะเขาทำไม่ได้ ให้ไปอยู่กับพญานาค จับพญานาคอยู่ในบาตรเลย กดพญานาคไว้ไม่ให้แสดงฤทธิ์ได้ แต่ชฎิลเขาบูชาไฟ เขาบูชาสิ่งนั้นเพราะเขาคิดว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ แล้วเขาว่าเขามีฤทธิ์มีเดช เขามีคุณธรรมในหัวใจ

แต่สิ่งนั้นไม่ใช่คุณธรรมในหัวใจเลย ภาวนาส่งออก ถ้าจิตเราส่งออก เราความรู้ต่างๆ เห็นไหม อย่างหุทิพย์ตาทิพย์ต่างๆ สิ่งนี้มันเป็นอภิญาญา ๖ สิ่งที่เป็นอภิญาญา เสียงตกที่ไหนสิ่งนั้นได้ยินได้ฟัง เราก็มีหูเหมือนกัน เราก็มิตาเหมือนกัน เราก็มียายคนะกระทบทั้งหมด แต่ของเราไม่มีเป็นทิพย์ ของเราเป็นปุถุชน ของเราเป็นธรรมดาของเรา เรารู้ได้ระดับของเรา แต่ถ้าทิพย์ได้มันรู้ได้มากขนาดนี้ แต่ความรู้อันนั้นมันแก้กิเลสไหม?

เพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจ กิเลสนี้มันเป็นความรู้สึกจากเริ่มต้นจากความรู้สึกของเรา กิเลสคือความสุขความทุกข์ในหัวใจ เวลามันทุกข์ขึ้นมา มันมีความทุกข์ร้อนในหัวใจ มันบีบคั้นในหัวใจของเรา

เวลามันบีบคั้นในหัวใจของเรา สิ่งที่ได้รับออกไปมันเป็นประโยชน์ไหม? สิ่งที่ได้รับขนาดไหน เราไปรู้ว่าเขานินทาเรา เขาว่าเรา มันจะมีความกระเพื่อมในหัวใจมาก มันมีความขุ่นใจ สิ่งที่ได้รับขึ้นมาขนาดไหน มันก็รับรู้ขึ้นมาเพื่อมาสนองความรู้สึกอันนี้ ความรู้สึกของกิเลสค้นหา

ถ้ารับรู้สิ่งดีมันก็มีความสุข สิ่งที่ได้รับมันเป็นอายคนะรับรู้ มันเป็นอายคนะมาสิ่งที่กระทบ มันเป็นสิ่งภายนอก มันไม่ใช่เรื่องของหัวใจ แต่ถ้าเรื่องของหัวใจ มันต้องย้อนกลับเข้ามาที่ใจของเรา

สิ่งที่ในใจของเรา เห็นไหม ความรู้สึกอันนี้มันโดนควบคุมด้วยกิเลส สิ่งที่โดนควบคุมด้วยกิเลสคือความสุขของมัน แล้วความสุขของมัน มันคิดตามประสาทของมัน มันผิดมันถูกมันไม่เข้าใจ มันไม่ยอมรับความผิดความถูก มันมีความปรารถนาของมันแล้วมันปรารถนาไปขนาดนั้น

นั่นนะอันนี้ คับอันนี้ ได้ถึงจะย้อนกลับเข้ามา สิ่งที่ได้รับรู้ต่างๆ อย่างชฎิลเขารู้เรื่องฤทธิ์เรื่องเดช เรื่องฤทธิ์เรื่องเดชมันไม่ใช่เรื่องการชำระกิเลส มันเป็นที่ว่าเป็นเครื่องเคียงใจ แต่เราเห็นเครื่องเคียงนี้เป็นของมีประโยชน์ เราคิดเครื่องเคียงนั้นเป็นประโยชน์ สิ่งนี้มันเป็นผู้วิเศษ สิ่งพิเศษกว่าเขา เราารู้ดีกว่าเขา เราารู้สิ่งต่างๆ รู้เหนือมนุษย์ มนุษย์รู้ไม่ได้อย่างเรา เรารู้อันนี้ มันถ้อมมันไถ

ความถ้อมของเรา ทิฏฐินี้ การเกิดขึ้นมา มันเกิดมานะ เห็นใหม่ ความกล้าของมานะนี้ไม่ฟังใครเลย จะไม่ยอมฟังใคร จะไม่ยอมฟังสิ่งใดๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ธรรมมีอยู่โดยทั่วไป แม้แต่เด็กพูดถูกต้องก็เป็นธรรม เด็กพูดหรือผู้ใหญ่พูดไม่สำคัญ สำคัญว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าถูกต้องเราก็ย้อนกลับเข้ามาเป็นประโยชน์กับเรา สิ่งนี้มันเป็นธรรมกับเรา เราจะเตือนใจเราได้

ดูอย่างพระที่ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ อยากจะรู้ธรรมนะ อยากจะรู้ธรรม ไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปเห็นฝนตกลงมา ตกจากชายคาลงมา ตกถึงน้ำมันเป็นต่อมเป็นฟองขึ้นมา เห็นใหม่ มันอยู่ชั่วคราว มันกระทบกันแล้วมันแสดงตัวขึ้นมา มันเป็นคนของชั่วคราว

นี่ย้อนกลับเข้ามาในหัวใจ ธรรมมีอยู่ ถ้าเราเห็นสภาวะต่างๆ เราย้อนกลับเข้ามา สิ่งนั้นมันเป็นสภาวะแบบใด? แล้วมันเป็นความยึดมั่นถ้อมมันของใจใหม่? ใจไปยึดมั่นถ้อมมันกับสิ่งนั้น สิ่งนั้นมีความทุกข์ใหม่? นั่นนะมันย้อนกลับๆ

สิ่งที่ย้อนกลับ ทำไมเขาเห็นขนาดนั้นเขาถึงเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้เพราะอะไร? เพราะใจของเขาพร้อมใจ เขาค้นคว้าของเขา ค้นคว้าจากภายใน แล้วพอกระทบสิ่งใด เขาน้อมมาสู่ใจ

เราไม่น้อมมาสู่ใจ สิ่งใดเกิดขึ้นเป็นเรื่องของภายนอก เป็นเรื่องของเขา เขาไม่ได้ว่าเรา มันสงวนตัวเอง เราจะสงวนตัวเอง เราจะไม่ยอมรับสิ่งใดเลย เราจะไม่ยอมทำลายตัวเราเองเลย เราจะไม่ยอมตีเตียนตัวเอง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลย “ผู้ฉลาด ผู้ที่เตือนตนได้ อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนที่เป็นที่พึ่งแห่งตน ถ้าตนจะเตือนตนได้ ตนต้องเข้าใจสิ่งนี้ มันจะเตือนเราได้” เพราะเตือนเรา

ได้ มันตั้งปัญหาขึ้นมา จะทำใหม่ จะทำสิ่งนี้ ถ้าสิ่งนี้จะทำขึ้นมา มันเป็นโทษกับเรา เราไม่ควรทำ ถ้าเราไม่ควรทำจะย้อนกลับมา สิ่งนี้เป็นธรรม

นี่พระรัตนตรัยไง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของเรา ธรรม เห็นใหม่ ศาสน ธรรมคือคำสั่งสอน ศาสนธรรมนี้ ธรรม เห็นใหม่ สภาวะธรรมต่างๆ การเกิดขึ้น การเกิดดับของใจ เป็นอนัตตา สิ่งต่างๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอยู่แต่เราไม่เห็นตามความเป็นจริง

ถ้าเราไม่เห็นตามความเป็นจริง เราจะไม่รู้จริงตามสภาวะตามจริง เราไม่สามารถแก้กิเลส ได้ มันเป็นปัจจัยตั้งใจ เกิดที่ใจ เวลาทุกข์ทุกข์มาก เวลาดับดับที่ใจ สิ่งที่เกิดที่ใจดับที่ใจ เราแก้ ไม่ได้เพราะอะไร? เราไม่มีเหตุผล

สิ่งที่ว่ามีเหตุผลขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นเหตุผลของท่าน ถ้าอัสวัชยก ญาณชำระกิเลสออกไป มันเป็นเหตุผลของท่าน มันมีความเป็นไปของท่าน ท่านทำของท่านได้ เรา ไม่ได้ทำของเรา เราศึกษาของเรา เราขี้มมา เราศึกษามา เราขี้มมาเป็นสุดมยปัญญา

สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา มันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน เราต้องศึกษา ธรรม ศึกษาเพื่อเรียนรู้ พอเรียนรู้ขึ้นมา เห็นใหม่ เวลาพระบวชไปหาอุปัชฌาย์ เกสา โลมา นขา ทัน ตา ตโจ นี้ปริยัติ สิ่งนี้ถ้าเราตีแตกขึ้นมา มันพันไปเลย มนุษย์เราติดกันที่หนัง มีหนังเท่านั้นเป็นที่ สวयงาม ลอกหนังแล้วสิ่งนั้นไม่สวयงามเลย ถ้าลอกหนังออกแล้วเป็น ไปไม่ได้เลย มีหนังห่อหุ้มอยู่

แล้วธรรมะก็ว่าเหมือนกับลูกไล่ของสกปรก เหมือนลูก หนึ่งนี้เหมือนลูกอะไร นี้ก็ว่ากันไป จินตนาการกันไป มันส่งออกไปเพราะอะไร? เพราะมันไม่เห็นจากภายใน จิตมันจะไม่เห็น ถ้าเรา ไม่สามารถทำความสงบของใจเข้ามาได้ ถ้าทำความสงบของใจเข้ามา จิตมันสงบเข้ามา มันจะเป็น ความมหัศจรรย์ของใจนะ ใจนี้มหัศจรรย์มาก ถ้ามันฟุ้งซ่านไป มันคิดไปตามสภาวะของมัน

แต่ถ้ามันหยุดได้ เห็นใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุดแล้วหยุดนิ่งได้ที่สุด เราเคลื่อนที่เร็วที่สุด ความคิดนี้เร็วมาก ความคิดนี้มันฟุ้งซ่านมากแล้วเราเคลื่อนที่ เราหยุดยังมันไม่ได้เลย มันมีแต่ความ จุกกระชากเราไป มันดึงเราไปนะ เราคิดเราก็แสวงหา สิ่งที่แสวงหา แสวงหามาเพื่อมัน มัน กระชากไป

เราทำความสงบของใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึงสมณะ สิ่งที่เป็นสมณะคือ การทำความสงบของใจ ต้องกำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ พยายามกำหนดพุทโธขึ้นมาให้มันหยุด

ให้ได้ มันมีสิ่งเกาะไป เหมือนเด็กน้อย เด็กน้อยมันต้องหัดฝึกเดิน มันเดินไม่ได้หรือเกิดมาเดินไม่ได้ จิตนี้ก็เหมือนกัน มันเป็นไปตามอำนาจของมัน เวลามันคิด มันคิดไปตามอำนาจของมัน แต่มันทรงตัวไม่ได้ มันเป็นอิสระไม่ได้ เพราะมันถูกกิเลสครอบงำ สิ่งที่ครอบงำนี้มันเหนือเรา

นี่เราจะทำให้เราเป็นอิสระขึ้นมา เห็นไหม เราต้องพยายามฝึกเดิน เห็นไหม พุทฺโธ พุทฺโธ เกาะไปก่อน จิตนี้ให้เกาะพุทฺโธให้ได้ ถ้าเกาะพุทฺโธ มันมีทางเลือก ถ้าเราไม่เกาะพุทฺโธ มันไม่มีทางเลือก มันคิดเป็นร่องของมันเอง มันคิดออกมาอย่างไรมันคิดไปสภาวะแบบนั้น พุทฺโธหยุดยั้งมันให้ได้ หยุดยั้งมันให้ได้

ถ้าหยุดยั้งได้มันปล่อยได้ สิ่งที่ปล่อยได้เป็นสมณะ สิ่งที่เป็นสมณะมันจะมีความสุขของใจ ใจจะมีความสุขของมัน เห็นไหม จิตที่มีความสุข ใจที่มีความสุขมันจะควรแก่การงาน มันจะทำงานสิ่งใดได้ มันจะแบกหามสิ่งใดก็ได้ คนเรามีกำลังจะทำอะไรก็ได้ คนเราไม่มีกำลังเลย จิตนี้อ่อนแอมาก ไม่มีกำลังเลยเพราะอะไร? เพราะมันไม่ได้ฝึกฝนตัวมันเอง มันเป็นไปตามอำนาจของกิเลสขับไล่ไป

เหนื่อยมากนะ เวลาเราเครียด เวลาเราทุกข์ยาก เราเหนื่อยมากเลย แต่เราไม่สามารถสลัดสิ่งนี้ออกจากใจได้เพราะเราไม่เคยฝึก สิ่งที่เราไม่เคยฝึก เรารู้ปริยัติมาขนาดไหน จะ ๘ ประโยค ๑๐ ประโยคก็แล้วแต่ เราสู้ขึ้นมา เราไม่สามารถชำระกิเลสของเราได้

ไม่สามารถชำระกิเลสเลย วิชาการรู้หมด พระพุทธเจ้าสอนอย่างไรรู้หมด รู้สิ่งต่างๆ รู้ย่างนั้นมันเป็นความรู้ขึ้นมา สิ่งที่ยืมมาเป็นสัญญา สัญญาแก้กิเลสไม่ได้ มันต้องเป็นปัญญาของเรา ปัญญาของเราจะเกิดขึ้นมาต้องอาศัยความสงบของใจมันถึงเป็นโลกุตตระ

ถ้ามันสงบขึ้นมา มันจะรับรู้สิ่งต่างๆ เห็นไหม มันออกรับรู้ มันเป็นนิมิต เราต้องวางทั้งหมดเพราะอะไร? เพราะมันจะกวนใจให้ขุ่น ใจถ้ามันรับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้ภาพต่างๆ เห็นไหม เห็นผี เห็นเปรต เห็นเทวดา เห็นอินทร์ เห็นพรหม มันจะมีความภูมิใจ มีความเสียใจ มีความฟูและความแพบในหัวใจ ใจนี้จะฟูเฟื่องขึ้นมาเลยถ้ามันรู้สิ่งที่ว่ามันพอใจขึ้นมา แต่ถ้ามันไม่พอใจ มันจะแพบมากเลย นี่มันกวนใจ

ถึงต้องกำหนดพุทโธขึ้นมา พยายามให้มันสงบ ถ้ามันสงบขนาดไหน มันปล่อยางขนาดไหน ถ้ามันพุทโธได้พุทโธไปเรื่อยๆ ให้มันมีกำลังขึ้นมา สิ่งที่เป็นกำลังขึ้นมา มันจะเป็นความคิดใหม่ ความคิดใหม่เป็นภาวนามยปัญญา

สิ่งที่เกิดภาวนามยปัญญา พวกเราไม่เคยเกิด คนจะไม่มีปัญญาอย่างนี้เลย ปัญญาของเรา มันคิดขนาดไหน เออ นะ ฐึ้นนะ กิคนะ มันซึ่งใจมาก คิดนี้มันปล่อยางมาก มันเป็นจินตมยปัญญา จินตนาการ จินตมยปัญญามันมีความสุข มันมีความพอใจ มีความรับรู้สิ่งต่างๆ แต่มันไม่สมมุจเจตปหาน มันฆ่าไม่ได้ไง

ถ้ามันฆ่าไม่ได้เพราะมันไม่เป็นสมมุจเจตปหาน มันไม่เป็นภาวนามยปัญญา ไม่เป็นมรรค เกิดขึ้นมา สิ่งนี้เราสร้างขึ้นมาได้ เราต้องสร้างสิ่งนี้ขึ้นมา ถ้าเราสร้างสิ่งนี้ขึ้นมาเป็นงานของเรา งานชอบ ความเพียรชอบ มันจะชอบสิ่งนี้เข้ามา แล้วมันชำระกิเลสได้ สิ่งชำระกิเลสได้ต้องฝึกฝน

สมัยพุทธกาลไม่มีธรรมไม่มีวินัย พระอรหันต์เกิดขึ้นมากมายเลย เดี่ยวนี้มีธรรมวินัยไง เราเกาะเกี่ยวธรรมวินัย เราศึกษาธรรมวินัย เราศึกษาแต่กรอบของมัน แต่เราไม่เข้าถึงเนื้อหาของใจ ธรรมและวินัยเป็นกรอบ เป็นศีล เห็นไหม ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีลนี้เป็นกรอบของใจ ใจนี้สงบเข้ามาเพื่อเป็นกรอบของใจ แล้วจะให้เกิดปัญญาอีกส่วนหนึ่ง นี่กรอบของใจ แล้วเราไปศึกษากรอบของมัน ศึกษาธรรมศึกษาวินัย พระไปถามพระพุทธเจ้า ใจ “เรื่องธรรมวินัยมีความยุ่งยากมาก ทำไม่ได้เลย”

พระพุทธเจ้าบอกว่า “ถือวินัยข้อเดียวได้ไหม? ถือศีลข้อเดียวได้ไหม?” ถือเจตนาของใจใจ ถือได้ ถ้าถือได้ ทำได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราปกติของใจ ใจเป็นปกติ มันจะไม่ไปทำความผิดเลย ความผิดจะเกิดจากใจไม่ได้ถ้าใจไม่มีความคิดออกไปข้างนอก แต่ความคิดขึ้นมา มโนกรรมเกิดขึ้นมา มันฟุ้งที่ใจ ถ้าใจฟุ้งขึ้นมา มันไม่สงบขึ้นมา พอไม่สงบขึ้นมา มันเกิดปัญญอันละเอียดไม่ได้ ปัญญาอันละเอียดเกิดไม่ได้ มันเกิดขึ้นมาชำระขึ้นมา

ที่ว่ามันเกิดจากใจๆ ความคิดนี้เกิดจากใจ กิเลสมันแทรกอยู่ในหัวใจ มันเกิดดับไปกับเรา นะ มันไปกับเราแน่นอนเพราะว่ามันพาให้เราเกิดเราตาย สิ่งที่มียางเหนียวอยู่ เมล็ดพันธุ์พืชมียาง

เหนียวอยู่มันยังเกิดได้ มันมีชีวิตอยู่ มันยังเกิดได้ ใจมีกิเลสอยู่มันพาเกิดตลอดไป ถ้าเมล็ดพันธุ์พืช เราทำลายพันธุ์มัน มันตายไป เมล็ดพันธุ์พืชก็อยู่อย่างนั้น แต่เชื่อมันไม่มี มันเกิดไม่ได้

ใจก็เหมือนกัน ถ้าความทุกข์อันนี้มันชำระได้ เห็นใหม่ กิเลสมันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าชำระกิเลสได้ สิ่งต่างๆ ความยึดมั่นถือมั่น ความเทียบเคียงมันไม่มี สิ่งนี้พอใจไม่พอใจ? สิ่งนี้มีความรักมีความสงวนไหม? มันจะเทียบเคียงออกไป แล้วมีความยึดมั่นถือมั่น แล้วมันจะหมุนออกไป

เหตุใหญ่เหตุที่มันจะเกิดขึ้นมาเกิดเพราะใจเรา ใจเรายึด ใจเรา... มันเกิดมาเพราะกิเลสพาเกิด มันทุกข์มาส่วนหนึ่งแล้ว แล้วยังยึดอีก ยังหลงพามันไปอีก

แล้วธรรมมันมีอยู่นะ วันพระวันเจ้าเราหยุดอันนี้ให้ได้ ถ้าเราหยุดอันนี้ได้ เราจะย้อนกลับมาหาเรา ถ้าย้อนกลับมาหาเรา เห็นใหม่ ฟังตนเองได้แล้วเป็นที่ฟังของคนอื่นก็ได้ ถ้าเรายังฟังตนเองไม่ได้ เราล้มลุกคลุกคลานไป เราจะฟังใคร?

เราหวังฟังคนอื่น ฟังคนอื่นนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น แต่ถ้าไม่มีผู้ชี้ทาง เราก็คยากมาก ขนาดมีผู้ชี้ทางเรายังทำไม่ได้เลย นั่นนะชี้ทางขนาดไหนเราก็ต้องทำของเราเอง

ถ้าเราทำของเราเอง เราต้องมีความพยายามของเรา ความเพียรถึงเป็นความเพียรชอบ ความเพียรนี้มันความเพียร เพียรต่างๆ เราทำได้ ถ้ากิเลสมันพอใจนะ สงวนสิ่งใดรักสิ่งใด มันจะแสวงหาสิ่งนั้น ทำไมมันเพียรได้ล่ะ? ทำไมมันทำได้ล่ะ?

เพราะเราเห็นว่ามันจะเป็นความพอใจ มีความต้องการ มีความทะยานอยาก

แต่เวลาความเพียรชอบ เห็นใหม่ มันทำความเพียร มันทำแล้วทำไมไม่เห็นประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย? มันอยู่เฉยๆ การอยู่เฉยๆ มันเริ่มทรงตัว มันเริ่มละสิ่งต่างๆ ได้ ถ้ามันละสิ่งต่างๆ เข้ามาได้ มันจะเป็นตัวของมันเอง

น้ำถ้าเราไม่บังคับมัน เราไม่บังคับให้มันไหลไป น้ำมันจะเป็นประโยชน์กับใครไหม? มันก็ลงทะเลไปไม่เป็นประโยชน์เลย ถ้าเราบังคับให้เป็นประโยชน์ ใจก็เหมือนกัน เราเกิดมา เราใช้มัน

เราคิดจินตนาการไป เราใช้มันไป มันคิดไปตลอดไป มันเป็นประโยชน์กับชีวิตนี้ มันเป็นการ
สะสม เป็นอามิส

สิ่งที่เป็นอามิส สะสมไปเป็นจรตนิสัย สิ่งที่เกิดตายเกิดตาย นิสัยของคนไม่เหมือนกัน มัน
เป็นเรื่องของโลก มันเป็นวิญญะ มันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นอยู่แล้ว แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า กระแสนี้ มันทวนกระแส

สิ่งที่ทวนกระแส พ้นจากอันนี้ได้ พ้นจากสิ่งต่างๆ ที่ว่ามันหมุนไปตามกระแสที่ต้องเกิด
ตายเกิดตาย มันมีสิ่งที่เกิดตายก็ได้ ถ้าเราดับได้ การเกิดตายมันต้องสิ้นสุด สิ่งทีสิ้นสุดอยู่ที่การ
กระทำของเรา เราย้อนกลับขึ้นมาไง ถ้ากำลังใจเข้ามามันจะทำลายกิเลสในหัวใจ แล้วมันจะจบสิ้น
ไป

ธรรมและวินัยนี้เป็นกรอบให้เราเดินขึ้นมา สิ่งที่เราปฏิบัติของเราคือใจของเรา ถ้าใจเราทำ
ได้ เห็นไหม ธรรมและวินัย ไม่มีศาสนาเลย พระปัจเจกพุทธเจ้าก็เกิดได้ แต่ศาสนาที่อยู่ เราทำไม
ทำไม่ได้? เราต้องย้อนกลับมาถามตัวเราเอง

ถ้าตัวเราเอง เราพยายามจะมีโอกาสไป กำหนดพุทโธ พุทโธ เวลาที่เราอยู่พยายามกำหนด
พุทโธไว้ กำหนดพุทโธไว้ หักภาวนาไว้ หักภาวนาไว้ แล้วมันจะมารู้สิ่งต่างๆ มหัศจรรย์มาก สิ่งที
รู้กันนะ วิทยาศาสตร์รู้เรื่องภายนอก มันเป็นเรื่องภายนอก รู้ไปขนาดไหนก็รู้ไปเถิด จะมีคนรู้ตาม
ทัน

แต่ถ้าเรารู้เรื่องใจของเรา มันเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์ อยู่ในร่างกายของเราแล้วค้นคว้าได้
แล้วทำได้ แต่เราปล่อยขึ้นมาจนไม่เห็นคุณค่าของมันไง สิ่งที่เป็นสมบัติ อริยทรัพย์ ทรัพย์นี้เป็น
อริยะ เป็นภายใน อริยทรัพย์จากภายใน สมบัติอันนี้ประเสริฐมากถ้าใครทำได้

ของอยู่กับเรา แล้วเราทำขึ้นมาไม่ได้ มันน่าคิดมาก ของจากภายนอกเราแสวงหาได้ แต่ของ
อยู่กับเรา เราสร้างขึ้นมาไม่ได้ เราทำของเราขึ้นมาไม่ได้ มันเป็นประโยชน์กับเราไม่ได้ มันน่าคิด
มาก มันน่าคิดจริงๆ นะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เข้ามาใน สมบัติอยู่ที่ใจ ใจถึงเป็น
ประโยชน์มาก เอวัง